

արտասահմանյան շուկաների համար, այնպես էլ արտասահմանյան ապրանքները հայրենական շուկայի համար և անկախ այն բանից, թե որքանով են պայմանավորված տնտեսական աճի վրա ազդող բազմաթիվ գործոնների ազդեցությունները, մենք կարող ենք փաստել, որ արտաքին առևտրի նման առաջընթաց տեմպը խթանում է տնտեսական աճը:

Այսպիսով, ամփոփելով վերը շարադրվածը՝ կարելի է ընդգծել, որ չնայած ՀՀ աշխարհագրական դիրքին և որոշ հարևան երկրների կողմից առաջացրած խոչընդոտներին, մասնավորապես շրջափակումների և տարածաշրջանում աշխարհաքաղաքական ուժերի ռազմավարական գործողությունների ազդեցության վեկտորի ուղղությանը, այն գտնվում է գլոբալ տնտեսությանն ինտեգրվելու գործընթացում և, որ ամենակարևորն է, շուկայական սկզբունքներով առևտուր իրականացնող երկիր է:

ՀՐԱՆՏ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

ՀՊՏՀ ասպիրանտ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԳԼՈԲԱԼԱՑՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ

Ժամանակակից հասարակության արագընթաց փոփոխությունը, գիտատեխնիկական առաջընթացի դերի բարձրացումը, գլոբալացումը, ազգային տնտեսությունների միաձուլումը բերում են սոցիալ-տնտեսական նոր իրողությունների և մարդկային նոր քաղաքակրթության առաջացմանը: Սրա հետ մեկտեղ առաջանում են նոր մարտահրավերներ, վտանգներ, խնդիրներ, որոնց դեպքում անվտանգության հիմնախնդիրները դառնում են առաջնային: Հասարակության և բնության փոխհարաբերությունների ժամանակակից մակարդակը, աշխարհաքաղաքական առճակատումների սրումը, ժողովրդագրական և տնտեսական խնդիրների լարվածության մեծացումն սպառնում են մարդկային գոյությանը: Այս համատեքստում առավել մեծ նշանակություն են ձեռք բերում ազգային անվտանգության, մասնավորապես տնտեսական անվտանգության ապահովման հիմնախնդիրները: Պետության անվտանգության և պաշտպանվածության ապահովումը մարդկության զարգացման բոլոր ժամանակներում կախված են եղել զարգացած և կայուն տնտեսություն ունենալուց:

Մարդկության գործունեության բոլոր ոլորտներում վտանգների առաջացման հավանականությունը հասարակությանն ստիպում է ավելի ակտիվացնել անվտանգության ապահովմանն ուղղված միջոցառումները: ՄԱԿ-ի նախկին գլխավոր քարտուղար Քոֆի Անանի կարծիքով այսօր վտանգները դարձել են շատ ավելի սարսափելի: Դրա համար ՄԱԿ-ի կանոնադրությանը 21-րդ դարում ավելացել են ևս երկու դրույթներ՝

1. անվտանգության ապահովման ավանդական հայեցակարգի լրամշակում,
2. անհրաժեշտ է ոչ միայն կանխարգելել, այլ նաև ակտիվորեն կառավարել ռիսկերը և վտանգները¹:

Ազգային անվտանգության ապահովման՝ առավել ևս տնտեսական անվտանգության ապահովման հիմնախնդիրներն այսօր շատ կարևոր են բոլոր երկրների համար: Տնտեսական շահերն այսօր դարձել են երկրների արտաքին քաղաքականության որոշիչ կողմը:

Տնտեսական անվտանգություն հասկացությունը, որպես իր կարևորագույն առարկայական և ածանցյալ չափանիշ, ենթադրում է համաշխարհային շուկայում ազգային տնտեսության

¹ К. Аннан, Доклад на саммите тысячелетия в ООН, Международная жизнь N 10, Москва 2000, ст.20.

և դրա ճյուղերի մրցունակությունը, որը համաշխարհային տնտեսության բազմաբնույթ միտումներում և զարգացումներում ապահովում է երկրի ազատ շուկայական տնտեսության կենսունակությունը: Շուկայական մրցակցության պայմաններում գործող, աշխատանքի միջազգային բաժանման մասնակից ազատական տնտեսությունների համար տնտեսական անվտանգությունը փաստացի հանգում է այդ մրցակցության ընթացիկ ռիսկերին և վտանգներին համապատասխանաբար արձագանքելուն¹:

Տնտեսական անվտանգության ապահովման վերաբերյալ տեսակետները Հայաստանի Հանրապետությունում առաջացել են մի շարք գործոնների ազդեցությամբ, որոնցից կարելի է առանձնացնել հետևյալները՝

- ԽՍՀՄ-ի անկումը,
- երկրի շրջափակումը,
- դարաբաղյան հակամարտությունը,
- ճգնաժամային իրավիճակները տնտեսության մեջ, որոնք առաջացել են «տնտեսական բարեփոխումների» արդյունքում,
- ստվերային տնտեսության չափերի մեծացումը,
- կոռուպցիայի ավելացումը,
- տեխնաժին աղետները,
- համաշխարհային տնտեսության գլոբալացումը:

Երկար ժամանակ անվտանգության ապահովումը հասկացվում էր երկրի պաշտպանությունն արտաքին թշնամիներից, երկրի տարածքային ամբողջականության և անկախության անձեռնմխելիությունը: Պետության անվտանգության ապահովմանն ուղղված միջոցառումների շարքում առաջին տեղը հատկացվում էր ռազմական և ուժային մեթոդներին: Սակայն 20-րդ դարի 70-ական թվականներից սկսած՝ աշխարհի շատ երկրներում փոխվել է «ազգային անվտանգություն» հասկացության բովանդակությունը: Այդ երևույթն առաջին հերթին կապված է երկրների տնտեսությունների փոխկապվածության աճի, ապրանքների, ծառայությունների, կապիտալի, տեխնոլոգիաների, աշխատուժի տեղաշարժի հետ: Փոխկապվածությունն աստիճանաբար վերածվում է կախվածության, որի արդյունքում փոքր և թույլ երկրներն ընկնում են հզորների գերիշխանության տակ: Մրա հետ մեկտեղ գլոբալացումն իր ազդեցությունն է թողնում ոչ միայն ազգային տնտեսությունների վրա, այլ նաև երկրների քաղաքականությունների վրա: Մարդկության ներկա զարգացումը կապված է վտանգների մեծացման հետ բոլոր ոլորտներում՝ տնտեսական, քաղաքական, էկոլոգիական: Ներկա իրավիճակն աշխարհում պարունակում է զարգացում՝ ռիսկի մեծ աստիճանով: Գլոբալացման պայմաններում անհրաժեշտ է այդ ռիսկերի դեմ պայքարել համաշխարհային մակարդակով: Այս հանգամանքը հաշվի առնելով՝ տարբեր գիտնականներ եկել են այն եզրահանգման, որ մեր քաղաքակրթությունը «ռիսկերի քաղաքակրթություն է»: Սա նշանակում է, որ պետք է միջոցառումներ ձեռնարկել այդ իրավիճակից դուրս գալու համար:

Անվտանգությունը լայն հասկացություն է, որը ներառում է անհատի և հասարակության անվտանգությունից մինչև պետության անվտանգությունը, տնտեսական և սոցիալական անվտանգությունից մինչև ռազմաքաղաքական և էկոլոգիական անվտանգությունը:

Տնտեսական անվտանգությունը համարվում է յուրաքանչյուր երկրի ազգային անվտանգության անբաժանելի մասը: Այն ներառում է տնտեսական, քաղաքական, իրավական, աշխարհաքաղաքական պայմանների համախմբությունը, որն էլ ապահովում է երկրի՝ կենսական նշանակություն ունեցող շահերի պաշտպանությունը տվյալ երկրի տրամադրության տակ գտնվող ռեսուրսների առկայության դեպքում, ինչպես նաև հնարավորություն է տալիս

¹ Թ. Մանասերյան, «Իրավունք» օրաթերթ, 21/1561/, 21 Մարտ, 2008:

հավասարակշռված և դինամիկ զարգանալ: Տնտեսական անվտանգությունը որոշիչ դեր է խաղում երկրի ազգային անվտանգության համակարգում, այն մտնում է պետական անվտանգության համակարգի մեջ, և նրա ապահովումը ազգային առաջնահերթություններից, պետության անկախության, հասարակության և անհատի կայուն ու արդյունավետ գործունեության գրավականն է:

Ռուս տնտեսագետ Վ.Սենչագովը տնտեսական անվտանգության էությունը ներկայացնում է որպես տնտեսության և ինստիտուտների այնպիսի վիճակ, որի դեպքում պաշտպանվում են ազգային շահերը և քաղաքականության սոցիալական ուղղվածությունը վտանգների ժամանակ¹:

Իսկ Ա.Իլարիոնովի կարծիքով տնտեսական անվտանգությունը տնտեսական, քաղաքական և իրավական այնպիսի պայմանների ամբողջությունն է, որն ապահովում է տնտեսական ռեսուրսների առավել մատչելի և արդյունավետ օգտագործում երկարաժամկետում²: Այս տեսակետից տնտեսական անվտանգությունը բնորոշվում է որպես տնտեսական արդյունավետություն, որտեղ համեմատվում են արտադրության ծախսերն ու արդյունքները:

Վ.Ջազաշվիլու կարծիքով «ազգային տնտեսության անվտանգությունն» այնպիսի վիճակ է, որն ապահովում է տնտեսական անկախությունը, տնտեսական հզորության ավելացումը, կյանքի որակի բարձրացումը միջազգային տնտեսական համագործակցության գործընթացներում³: Այստեղ շեշտվում է տնտեսական անվտանգության կարևորությունը գլոբալացման պայմաններում:

Լ.Աբալկինի կարծիքով տնտեսական անվտանգությունն այնպիսի պայմանների և գործոնների ամբողջությունն է, որոնք ապահովում են ազգային տնտեսության անկախությունը, կայունությունը, դիմացկունությունը և ինքնակատարելագործվելու ունակությունը⁴:

Վ.Տամբովեցի կարծիքով այս կամ այն երկրի տնտեսական անվտանգությունն ասելով պետք է հասկանալ նրա արդյունաբերական համակարգի այնպիսի իրավիճակ, որն ապահովում է երկրի նպատակների իրականացումը⁵:

Վ.Սավինի կարծիքով տնտեսական անվտանգությունը երկրի կենսական նշանակություն ունեցող շահերի պաշտպանության համակարգ է⁶:

Տնտեսական անվտանգությունը տնտեսության հնարավորությունն է արդյունավետորեն ապահովել հասարակության պահանջումները ազգային և միջազգային մակարդակներով⁷:

Արևմտյան տնտեսագիտական գրականության մեջ տնտեսական անվտանգության ապահովումը բնորոշվում է որպես մրցունակության հիմնախնդիրների, տնտեսության կայունության պայմանների, անօրինական տնտեսական գործունեության կանխարգելման, պետության՝ միջազգային անվտանգության հիմնախնդիրների լուծմանն ուղղված միջոցառումների համակարգ:

«Ուղղահայաց կառավարման» տեսության կողմնակիցների կարծիքով տնտեսական անվտանգությունը պետք է դիտարկվի հիերարխիկ կառուցվածքով՝ միկրո և մակրո օղակների միջև՝ նշելով, որ ազգային տնտեսության անվտանգության մակարդակը որոշվում է ընկերությունների և առանձին տարածաշրջանների տնտեսական անվտանգության մակարդակով⁸:

«Հորիզոնական կառավարման» տեսության կողմնակիցները շեշտը դնում են տնտեսության ֆունկցիոնալ և ոլորտային անվտանգության վրա, որոնցից կարելի է նշել պարենային, աշխա-

¹ В.Сенчагов. Экономическая безопасность, Производство. Финансы. Банки, Москва 1998.

² А.Иларионов, Критерии уровня экономической безопасности, Вопросы Экономики N4, Москва 1998.

³ В.Загашвили, Экономическая безопасность России, Москва 1997.

⁴ Л.Абалкин, Экономическая безопасность России, угрозы и их отражение, Вопросы Экономики N12, Москва 1994.

⁵ В.Тамбовцев, Экономическая безопасность системы: структура, проблемы, Вестник МГУ, Серия 6, "Экономика" N 3, Москва 1995.

⁶ В.Савин, Некоторые аспекты экономической безопасности России, Международный бизнес России, N 9, Москва 1995.

⁷ Е.Бухвальд, А.Городецкий, Б.Михайлов, Экономическая безопасность, оценки, проблемы, способы обеспечения, Вопросы Экономики N12, Москва 1994.

⁸ А.Скопин, Региональная политика и экономическая безопасность России, Вопросы Экономики N1, Москва 1995.

տանքային, տեխնոլոգիական, արդյունաբերական, ֆինանսական անվտանգությունները¹:

Ազգային անվտանգության ապահովման գործում կարևոր դերակատարում ունեն տնտեսական գործոնները: Տնտեսական անվտանգությունը ներկայումս դարձել է ցանկացած հասարակության կենսագործունեության, նրա սոցիալ-քաղաքական և ազգային կայունության հիմքը:

Ազգային անվտանգությունը տնտեսական անվտանգության նախապայմանն ու երաշխիքն է, և հակառակը: Այս երկու գործընթացները փոխկապված են, մեկը մյուսով պայմանավորված, այդ իսկ պատճառով պետք է դիտարկվեն ամբողջության մեջ: Նման պարագայում հաղթահարվում է տնտեսության և պետական քաղաքականությունների նկատմամբ մեկուսի մոտեցումը:

Տնտեսական անվտանգության մեկ միասնական սահմանում չկա: Այն բնութագրվում է տարբեր տեսանկյուններից, որոնք են՝

1. որպես բոլոր տնտեսական սուբյեկտների պահանջումը, որը որոշվում է սոցիալ-տնտեսական մյուս պահանջումների բավարարման աստիճանով,
2. որպես տնտեսական համակարգի բնորոշիչ,
3. որպես ազգային տնտեսության իրավիճակ, որը բնութագրվում է արդյունավետությամբ, արդյունատվությամբ, ճկունությամբ, հարմարվողականությամբ,
4. որպես պետության գործառույթ, որն ապահովում է անհրաժեշտ և բավարար մակարդակով անվտանգություն:

Մարդու գործունեությունը ինչ-որ չափով կապված է անորոշության և վտանգի հետ: Անորոշության ավելացումը կարող է մեծ դիսկ պարունակել: Տնտեսական համակարգում անորոշությունը նշանակում է, որ տնտեսական ազենտները փորձում են իրենց մաքսիմալ կերպով ապահովագրել: Քանի որ անորոշությունը և վտանգը տնտեսական համակարգում առաջանում են հանկարծակի, հետևաբար.

1. անվտանգության հիմնախնդիրները համընդհանուր են,
2. բացարձակ անվտանգության հասնելն անհնար է,
3. տնտեսական համակարգը յուրաքանչյուր պահի պարունակում է անվտանգության որոշակի պոտենցիալ, որը թույլ է տալիս նրան պայքարել ներքին և արտաքին սպառնալիքների դեմ,
4. անվտանգությունը տնտեսական համակարգի կարևորագույն բաղադրիչներից մեկն է,
5. եթե տնտեսական համակարգը չունենար անվտանգության տարրեր, ապա այն կդադարեր գործել: Ապակառուցողական գործընթացներն արտաքին գործոնների ազդեցությամբ ներսից կքայքայեն այն:

Տնտեսական անվտանգության սուբյեկտներն են՝ անհատը, սոցիալական խմբերը, կոլեկտիվը, ընկերությունները և պետությունը, իսկ օբյեկտներն են՝ նրանց տնտեսական շահերը:

Անվտանգության ապահովման սկզբունքներն են՝

- օրինականությունը,
- անձի, հասարակության և պետության անվտանգության հաշվեկշռվածության ապահովումը,
- անձի, հասարակության և պետության անվտանգության փոխադարձ պատասխանատվությունը,
- միջազգային անվտանգության համակարգերի հետ համագործակցությունը²:

¹ Г.Шмелев, В.Назаренко, Е.Блинова, Продовольственная безопасность России, пути достижения, Проблемы прогнозирования, Москва 1998.

² Ա. Մարկոսյան, Տնտեսական անվտանգության հիմնախնդիրները. մեթոդաբանություն և արդյունքներ, «Նորավանդ» գիտակրթական հիմնադրամ, Երևան, 2005, էջ 25:

Տնտեսական անվտանգության հարաբերություններն իրականացվում են.

- միկրոմակարդակում՝ ձեռնարկությունների և տնային տնտեսությունների տնտեսական անվտանգություն,
- մեզոմակարդակում՝ առանձին ոլորտների, տարածաշրջանների տնտեսական անվտանգություն,
- մակրոմակարդակում՝ ազգային տնտեսության անվտանգություն,
- մեզոմակարդակում՝ համաշխարհային և գլոբալ տնտեսական անվտանգություն:

Տնտեսական անվտանգության մասին խոսելիս պետք է տարբերել «տնտեսական անվտանգության հայեցակարգ» և «տնտեսական անվտանգության ռազմավարություն» հասկացությունները: Տնտեսական անվտանգության հայեցակարգն ազգային տնտեսության պաշտպանության գիտական, տեսական և փիլիսոփայական պատկերացումներն են, իսկ տնտեսական անվտանգության ռազմավարությունը միջոցառումների համակարգ է, որոնք միտված են տնտեսական անվտանգության հայեցակարգում նշված վտանգների վերացմանը:

Տնտեսության կենսունակությունը և արդյունավետությունը կախված են ներքին և արտաքին միջավայրերի գործոններից: Հետևաբար՝ տնտեսական անվտանգությունն ունի երկու բաղկացուցիչ՝ ներքին և արտաքին, որոնք որոշվում են ներքին և արտաքին միջավայրերից բխող վտանգներով:

Տնտեսական անվտանգության համակարգի գործառույթներն են՝

1. պաշտպանողական,
2. կարգավորող,
3. կանխարգելիչ
4. նորարարական,
5. սոցիալական:

Ազգային անվտանգության ապահովման գործառույթներն իրենց իրավասությունների սահմաններում իրականացնում են պետական կառավարման համապատասխան մարմինները: Ազգային անվտանգության մարմինները Հայաստանի Հանրապետության անվտանգության ապահովման համակարգի բաղկացուցիչ մասն են և իրենց իրավասության սահմաններում ապահովում են անձի, հասարակության ու պետության անվտանգությունը: ՀՀ ազգային անվտանգության մարմինների միասնական համակարգը կազմված է ՀՀ ազգային անվտանգության բնագավառի պետական կառավարման լիազորված մարմնից, նրան ենթակա մարզային մարմիններից, սահմանապահ զորքերից, ուսումնական կենտրոններից, հատուկ նշանակության և այլ ստորաբաժանումներից: Լիազորված մարմնի գործունեության ընդհանուր ղեկավարումը իրենց իրավասությունների սահմաններում իրականացնում են Հայաստանի Հանրապետության նախագահը, կառավարությունը և վարչապետը: Լիազորված մարմինը հանրապետական գործադիր մարմին է, որի ղեկավարին նշանակում և պաշտոնից ազատում է Հայաստանի Հանրապետության նախագահը օրենսդրությամբ սահմանված կարգով:

Ազգային անվտանգության մարմինների գործունեությունն իրականացվում է հետևյալ հիմնական ուղղություններով՝

- հետախուզական գործունեություն,
- հակահետախուզական գործունեություն,
- ռազմական հակահետախուզական գործունեություն,
- պետական սահմանի պահպանություն,
- պայքար հանցագործությունների դեմ:

Մինչև վերջին ժամանակներս անվտանգության խորհրդի քարտուղարի պաշտոնն զբաղեցնում էր ուժային կառույցների ներկայացուցիչներից մեկը, մասնավորապես անվտանգության խորհրդի քարտուղարի պաշտոնը երկար ժամանակ զբաղեցնում էր պաշտպանության նախարարը, որը պայմանավորված է ՀՀ ազգային անվտանգության գերակայությունների հիերարխիայում ռազմական անվտանգության առավել կարևոր նշանակությամբ: Այս ամենը պայմանավորված է դարաբաղյան հակամարտությամբ և մեր տարածաշրջանում առկա լարված աշխարհաքաղաքական իրավիճակով: Սակայն վերջին ժամանակներս Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ապահովման համակարգում ռազմական անվտանգության ապահովման համակարգն իր տեղը կամաց-կամաց զիջում է տնտեսական անվտանգության ապահովման համակարգին: Սրա մասին է վկայում այն փաստը, որ անվտանգության խորհրդում տեղի են ունեցել արմատական փոփոխություններ. անվտանգության խորհրդի քարտուղար էր նշանակվել Հայաստանի Հանրապետության նախագահի աշխատակազմի ղեկավարը, ինչը նշանակում է՝ այժմ ազգային անվտանգության ապահովման վեկտորը շրջվել է կոռուպցիայի և ստվերային տնտեսության դեմ պայքարի ուղղությամբ, որը տնտեսական անվտանգության գլխավոր սպառնալիքներից մեկն է: Պատահական չէ, որ հարկային և մաքսային մարմինների ղեկավար պաշտոններում նշանակվել են Հայաստանի Հանրապետության նախագահի աշխատակազմի վերահսկողության և այլ ստորաբաժանումների բարձրաստիճան պաշտոնյաներ, որոնք առավել տեղեկացված են ստվերային տնտեսության չափերի և ոլորտների վերաբերյալ: Սա նշանակում է, որ հանրապետության նախագահը, որը սահմանադրությամբ իրեն վերապահված պարտականություններով հանրապետության ազգային անվտանգության երաշխավորն է, ցանկանում է երկրի ազգային անվտանգության ապահովման գործում շեշտը դնել տնտեսական անվտանգության վրա, որն արդարացիորեն բխում է Հայաստանում, տարածաշրջանում և ընդհանրապես աշխարհում տիրող աշխարհաքաղաքական և տնտեսական իրադրություններից:

Տնտեսական անվտանգության ռազմավարության մշակման ժամանակ կարևոր է հաշվի առնել տնտեսական անվտանգության այնպիսի կազմակերպական մոտեցումներ, ինչպիսիք են՝ տեղային և գլոբալ սկզբունքները: Տեղայնություն սկզբունքը ենթադրում է այնպիսի տնտեսական պայմանների ստեղծում, որոնք կարող են հակազդել ծագող տնտեսական վտանգավոր գործընթացներին և խթանել նրանց զարգացումը, իսկ գլոբալության սկզբունքը գործածվում է լոկալության սկզբունքի խախտման ժամանակ և ենթադրում է հետևանքների դեմ պայքարի լայնածավալ կազմակերպական միջոցառումների ստեղծում և դրանց իրականացում:

Պետության տնտեսական անվտանգության ներկա մակարդակը գնահատելու համար անհրաժեշտ է առաջին հերթին ուսումնասիրել տնտեսական անվտանգության մակարդակը բնութագրող ցուցանիշները: Տնտեսագիտական գրականության մեջ տնտեսական անվտանգության ցուցանիշների առավելագույն սահմանները խմբավորում են ըստ տնտեսության ոլորտների: Առաջին խումբը միավորում է ազգային արտադրության զարգացման մակարդակը, երկրորդ խումբը՝ ֆինանսական և դրամավարկային իրավիճակը բնութագրող ցուցանիշները:

Հարկ է նշել, որ տնտեսական անվտանգության ցուցանիշները և չափանիշները մշտական տրված, անփոփոխ մեծություններ չեն: Դրանք փոխվում են հասարակական, տնտեսական, աշխարհաքաղաքական, բնական փոփոխություններին, աշխատանքի միջազգային բաժանմանը, վերազգայնացման և գլոբալացման գործընթացներին, մրցակցության բարձրացմանը համապատասխան: Սակայն մեկ ցուցանիշ անփոփոխ է. դա պետության հնարավորությունն է հսկողություն սահմանել ազգային ռեսուրսների նկատմամբ, այնպիսի տնտեսական զարգացման արդյունավետ համակարգի ստեղծումը, որը նրան թույլ կտա համաշխարհային շուկայում պահպանել իր մրցակցային առավելությունները:

Տնտեսական անվտանգության ցուցանիշներն են՝

1. ընդհանուր տնտեսական ներուժը բնութագրող ցուցանիշներ,
2. պաշտպանունակության տնտեսական ապահովվածությունը բնութագրող ցուցանիշներ,
3. տնտեսության ինքնուրույն զարգանալու հնարավորությունները բնութագրող ցուցանիշներ,
4. բնակչության կենսամակարդակը բնութագրող ցուցանիշներ,
5. ֆինանսական համակարգի անվտանգությունը բնութագրող ցուցանիշներ,
6. արտաքին տնտեսական անկախությունը բնութագրող ցուցանիշներ,
7. տնտեսական անվտանգության կառավարչական դրույթները բնութագրող ցուցանիշներ:

Տնտեսական անվտանգության համար կարևոր նշանակություն ունեն ոչ թե բուն ցուցանիշները, այլ դրանց շեմային մեծությունները: Դրանք այնպիսի մեծություններ են, որոնց չափահսանելու դեպքում խախտվում են տնտեսության վերարտադրության տարրերը, առաջանում են բացասական և քայքայող միտումներ: Թույլատրելի շեմային մեծություններին մոտեցումը վնասում է վերահաս վտանգների և հասարակության մեջ սոցիալ-տնտեսական կայունության հնարավոր խախտման մասին, իսկ շեմային մեծությունների գերազանցումը բերում է անկայունության և սոցիալական կոնֆլիկտների:

20-րդ դարի վերջերին համաշխարհային տնտեսությունը թևակոխել է տնտեսական կյանքի միջազգայնացման մի նոր փուլ, որը կոչվում է համաշխարհային տնտեսության գլոբալացում: Գլոբալացումն ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն ազդում է համաշխարհային զարգացումների վրա: Գլոբալացման համար հիմք են հանդիսացել նյութական արտադրության ոլորտներ միջազգայնացումը և աշխատանքի միջազգային բաժանման հետ կապված կապիտալի և աշխատուժի միգրացիան ողջ աշխարհով մեկ: Համաշխարհային տնտեսության գլոբալացման արդյունքում վերջին տասնամյակներում ձևավորվել են զարգացած երկրներ, որոնք իրենց բաց, էսապանսիոնիստական և գիտատեխնիկական առաջընթացի վրա հիմնված տնտեսությունները դարձրել են համաշխարհային առաջատարներ: Այդ պետություններն էլ հիմնականում որոշում են համաշխարհային տնտեսական և քաղաքական կյանքի հետագա ընթացքը: Զարգացած երկրները թևակոխել են զարգացման մի նոր փուլ, որը կոչվում է սոցիալական զարգացման փուլ, այսինքն՝ զարգացման շեշտը դրվում է բնակչության կենսամակարդակի զարգացման վրա:

Յուրաքանչյուր երկրի համար միջազգային տնտեսական հարաբերություններում առաջնահերթություն է դարձել ազգային տնտեսության զարգացումը, որը գլոբալացման պայմաններում անհնար է առանց երկրի համաշխարհային տնտեսական կապերի լայն ընդգրկման: Այս նպատակին հասնելու համար երկիրը պետք է ունենա մրցունակ և կայուն տնտեսություն, ինչպես նաև նվազագույնի հասցնի գլոբալացումից եկող տնտեսական, քաղաքական, իրավական և բնապահպանական վտանգները:

Գլոբալացման պայմաններում մեծանում է պետության վրա արտաքին ազդեցությունների ծավալը: Պետությունն ինքնանպատակ չպետք է ընդգրկվի ինտեգրացիոն գործընթացներ: Այն պետք է ուղղված լինի ազգային տնտեսության արդյունավետության բարձրացմանը: Այսպես խոսքը ոչ միայն արտաքին տնտեսական կապերում պետության կարգավորիչ դերի բարձրացման մասին է, այլ նաև պետության փոխհարաբերությունների մասին խոշոր, միջին և մանր բիզնեսի հետ: Պետության դերն է այն է, որ նա պետք է խթանի ներքին և արտաքին շուկաներում մրցունակ ապրանքարտադրողներին ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործման միջոցով: